

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 6

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 581 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-iyunda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Oliy ta'lim islohotlarida – muhandislik maktablarini institutsional rivojlantirish asoslari	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna	
Xufiyona iqtisodiyot mamlakatimiz rivojiga to'siq bo'lmoqda	20
Muxiddin Kalonov	
"Yashil" iqtisodiyotni moliyalashtirish amaliyotini takomillashtirish	24
Muhammadiyeva Maftuna	
Oliy ta'lim tizimidagi islohotlarda innovatsion yechimlarning zarurati	27
Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishda ish beruvchilar va yonlanuvchilar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni aniq sotsiologik baholash.....	31
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Перспективы развития средств размещения в экологическом туризме на охраняемых природных территориях Узбекистана.....	40
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Bank kartalari orqali ko'rsatilayotgan xizmatlari bozorining rivojlanish borasidagi asosiy tendensiyalari va muammolari	49
To'irov Yunus Alamovich	
Kichik biznes subyektlarida innovatsionraqabatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish orqali import o'rnini bosish strategiyasini shakllantirish istiqbollari.....	55
Rustamov Alisher Raxmataliyevich	
Nodavlat umumiy o'rta ta'lim maktabning faoliyati samaradorligini aniqlashda innovatsion usullardan foydalanish.....	62
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna	
Tijorat banklarida bank risklarini boshqarishning strategik ahamiyati.....	67
Altibayev Xudayberdi Kuvandikovich	
Klaster iqtisodiy subyekt sifatida: mohiyati va tasnifi.....	71
Usmonov Sharofiddin Pazlitdinovich	
Tijorat banklari tomonidan yoshlar tadbirkorlik faoliyatini kreditlashning nazariy-uslubiy jihatlari.....	76
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalari xalqaro tasnifi: nazariya va tendensiya.....	81
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
Iqtisodiyot transformatsiyasi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy resurslarini boshqarishda metodologik yondashuvlar va ilmiy qarashlar	86
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini samarali tashkil etish mezonlari va omillari.....	93
Z. Abdikarimova, S. Madaminov	
Savdo korxonalari boshqaruv samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	97
Q. J. Mirzayev, Sh. M. Islomov	
Sociological Assessment of Migration Processes	102
Gulmurodov Kamoliddin Abdukodir ugli	
Current issues of business management in the context of digitalization of the economy	112
Safarov Bakhtiyor Djurakulovich, Kadirova Zulhumor Namazovna, Dadabaev Kuchkor Abdullaevich	
Методические основы маркетинговых стратегий акционерных обществ.....	118
Эркинов Шахзод Баходир ўғли	

Insurance Mechanisms in Foreign Trade: Mitigating Risk and Facilitating Global Commerce	125
Abirkulova Sohijjamol	
Improving the Conceptual Framework for Modernizing the Tax System (Using the Example of Uzbekistan)	130
Bakhrom Nomazov	
Ayollarning inson kapitalini rivojlantirishda kraudfanding platformasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	136
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Evaluating the Environmental Sustainability of Uzbek Firms in the Green Economy.....	142
Nurbek Xalimjonov Ulugbek ugli	
O'zbekiston iqtisodiyotini innovatsion rivojlanishida inson kapitalining roli	148
Eshmirzayev Faruddin Ilhomjonovich, Salimova Zaxro Sobirjon qizi	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlarini tahlil qilish	155
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich, Mirzayev Behzod Abdug'ofur o'g'li, Narzullayev Nodirbek Aziz o'g'li	
Improving the Practice of Increasing the Effectiveness of Managing Innovation Processes in Commercial Banks	160
Juraev K. T.	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanish	164
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish va yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda solliqlarning roli va ahamiyati.....	169
Madraximov Baxtiyorjon Ortiqboy o'g'li, Rizayev Xabib Abduraufovich, Namazov Sa'dulla Namozovich	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tishning joriy holati tahlili.....	175
Rahmatullayeva Dilbar Olimovna	
Buxoro viloyatida savdo xizmatlari raqobatbardoshligini baholash uslubi-yatini takomillashtirish..	181
Raxmatov Akmal Anvar o'g'li	
The Contribution of Transport in the Development of Tourism Industry (Case Study: Uzbekistan).....	187
Rofeeva Rukhshona Shavkatovna	
Yoshlarning sayohat manzillarini tanlashdagi omillar	192
Qurbanbayev Shuhrat Bakbergenovich	
Improving the Effective use of Funds From Taxes and Fees in Kashkadarya Region	196
Shakhzod Zokhidov	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida sanoat korxonalarida iqtisodiy salohiyatni boshqarish	202
Kadirova Shaxnoza Ilhomovna	
Yangi O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida kadrlar tayyorlash masalalari.....	207
Usmonov Baxodir Suvonqulovich	
Temir yo'l transportida innovatsion faoliyatni rivojlantirish yo'llari	211
Nasimov Shavkat Vasiyevich	
O'zbekistonda banklararo raqobat.....	219
Zunnunova Xulkar Muxtorovna	
O'zbekistonning xalqaro moliya tizimiga integratsiyasini ta'minlashni takomillashtirish	225
Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna, Kuchkarov Sanjar Baxtiyarovich	
Respublikamizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish istiqbollari	229
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov	
Iqtisodiy xavfsizlik tushunchasining mohiyati.....	233
Aripov Oybek Abdullayevich, Madiyorov Shavkatbek Muxtarovich	

Aksiyadorlik jamiyatlarida konsolidatsiyalashgan moliyaviy holat to'g'risida hisobot tuzishning bosqichlari.....	237
Eshonqulov Azamat Abdiraximovich	
Davlat moliyaviy nazoratining turlari va shakllari.....	241
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
Tog' turizmini rivojlantirish manfaatlarini yo'lida investitsiya resurslarini to'plash mexanizmlarini ishlab chiqish samaralari	245
Xidirov Alimardon Dagarovich	
The Main Role of the Teacher While Managing the Classroom and Some Aspects of Teaching English	248
Nilufar Turdiyeva	
Davlat xususiy sherikchilik faoliyatining menejment funksiyalari tizimida muvofiqlashtirishning ahamiyati	252
Suleymanov Farrux Raximjon o'g'li	
Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmlari va sohada amalga oshirilayotgan tarkibiy-miqdoriy o'zgarishlar dinamikasi	256
G. Sh. Qo'ldosheva, A. J. Toshboyev	
Логистика в Азии: опыт и перспективы оптимизации	260
Каюмова Паризода	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish imkoniyatlarini oshirishning zamonaviy yondoshuvlari ..	266
G. I. Abdulxamidova	
Повышение эффективности использования местных налогов и сборов в Кашкадарье: международная перспектива	272
Shahzad Zokhidov	
Financial and Credit Support for Investment and Innovative Developing Activities of a Tourist Enterprise	275
Rozokov Mukhammadaziz Mansurovich	
Роль контроля качества по хранению и переработке зерна в обеспечении продовольственной безопасности Республики Узбекистан	282
Холбекова Дилобар Расулжон кизи	
O'zbekistonda mahalla boshqaruvi tizimi faoliyatini takomillashtirish masalalari.....	289
Gafurov Ubaydullo Vaxabovich	
Kichik biznes va tadbirkorlik sharoitida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishning xorijiy tajribasi	296
Dilnoza Meyliyeva	
Cross Cultural Preblems in International Business Negotiations	301
Xoldarova Fariza Tuxtabayevna	
Yengil sanoatning raqobatbatdosh hududiy-ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribani qo'llash	304
Haydarova Shoxista	
Konchilik sanoati korxonalarining innovatsion jarayonlarni rivojlantirish xususiyatlari	310
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
Korxonalarda risk boshqaruvi mexanizmlarini joriy etish va inson resurslaridan foydalanish istiqbollarini takomillashtirish	315
Tashpulatova Muniraxon Mahmudovna	
Spin korxonalar – texnologiyalarni tijoratlashtirishda muhim tuzilma sifatida	320
O'rinov Dilshodjon Axmadjonovich	
Mintaqalarda makroiqtisodiy barqarorlikning ta'minlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni takomillashtirish strategiyasi	324
Xolbekova Feruza Rasulovna	

Iqtisodiy o'sish va aholi daromadlari o'rtasidagi bog'liqlikning nazariy asoslari.....	329
Hasanova Nigora Hasan qizi	
Современное состояние маркетинга на рынке ценных бумаг Республики Узбекистан.....	334
Юлдашев Жамшид Аббарович	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik asosidagi investitsion loyihalarni moliyalashtirish	340
S. A. Karabayev	
Axborot telekommunikatsiya tarmog'i korxonalarida korporativ boshqaruv samaradorligi	334
Temirov Anvarxon Abdulazizxonovich	
Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmlari va sohada amalga oshirilayotgan tarkibiy-miqdoriy o'zgarishlar dinamikasi	347
G.SH.Qo'ldosheva ¹ , A.J.Toshboyev ²	
Yengil sanoatning raqobatbatdosh hududiy-ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribani qo'llash	351
Haydarova Shoxista	
Konchilik sanoati korxonalarining innovatsion jarayonlarni rivojlantirish xususiyatlari	357
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
Korxonalarda risk boshqaruvi mexanizmlarini joriy etish va inson resurslaridan foydalanish istiqbollarini takomillashtirish	362
Tashpulatova Muniraxon Mahmudovna	
Spin korxonalar - texnologiyalarni tijoratlashtirishda muhim tuzilma sifatida	367
O'rinov Dilshodjon Axmadjonovich	
Yoshlarning sayohat manzillarini tanlashdagi omillar	371
Qurbanbayev Shuhrat Bakberganovich	
Mahalla institutini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning institusional tahlili.....	375
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
O'zbekistonda investitsion faoliyat, uni moliyalashtirishning zamonaviy ko'lamlari.....	380
va o'ziga xos xususiyatlari	
Kuvatova Oliya Sheraliyevna, Husenov Muhriddin Bahriddinovich	
Xalqaro moliya institutlari faoliyatining davlatlar rivojlanishiga ta'siri (Yevropa Taraqqiyot va Tiklanish banki misolida).....	384
Muxtorov Jahongir Muxtor o'g'li	
Davlat sektorida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlariga muvofiq daromadlar hisobini tashkil etish	390
Meliboyev Akmal G'aybullayevich	
Qurilish materiallari ishlab chiqarish quvvatlari va asosiy ishlab chiqarish fondlarining t uzilishi hamda hajmi	394
Muxtasar Karimova Isroiljon qizi	
Ayollar tadbirkorligi nazariyasining takomillashuvi xususida.....	398
Sharofiddinova Gulnoza Iloxomjonovna	
O'zbekistonda soliq ma'murchiligida joriy etilgan soliqlarni undirish mexanizmini takomillashtirish masalalari	403
Maxmadustov Jalol Maxmadustovich	
Soliq majburiyatlari ijrosini takomillashtirish yo'llari	408
Mirzaaliyeva Gulchehra Abduvali qizi	
Сравнительное исследование финансовой отчетности, подготовленной в соответствии с мсфо и нсбу.....	413
Эргашева Шахло Тургуновна	

Innovatsion bank mahsulotlarini tashkil etishda xorijiy mamlakatlar tajribasi va raqamli transformatsiyaning ro'li.....	420
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Mintaqa mehnat bozori ishchi kuchiga talab va taklifni boshqarish vositasi sifatida	428
Umarov Oqil Omiljonovich, Abdullayev Umidjon G'afurovich	
Development of a Methodology for Assessing the Brand Equity of Higher Education Institutions	435
Zufarova Nozima Gulamiddinovna	
O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorida tijorat banklarining o'rni	442
Avezov Ibrohim Ilhomovich	
Optimizing Digital Pedagogy through Database Applications and Data Mining for a Sustainable Digital Economy	448
Dilfuza Kuzikulova	
Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyati samaradorligini baholash usullarini takomillashtirish	454
Muradullayeva Nafisa Dilmurad qizi	
Talaba va o'quvchilarning kamolotida ma'naviy - ma'rifiy tadbirlarning ahamiyati	458
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
To'qimachilik korxonalarining innovatsion faoliyatini baholash uslubiyo'tini takomillashtirish	461
Ikramov Maqsad Muratovich	
Davlat-xususiy sherikchilik asosidagi loyihalarni moliyalashtirish	467
To'irov Yunus Alamovich	
Mamlakatimizda pillachilik biznesini rivojlantirish orqali mahsulot ishlab chiqarish va uni qayta ishlash holatining tahlili	474
Turgunov Odilbek Maripovich	
Analysis of the investments in clean energy projects in the developing countries.....	478
Fayziyev Samandar Sobir ogli	
Chakana savdo korxonalarida innovatsion marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligini oshirish yo'llari	483
Kodirova Zulxumor Namazovna, Safarov Baxtiyor Djurakulovich	
O'zbekistonda raqamli bank xizmatlarining qo'llanilishida xorij tajribasining o'rni	489
Yo'ldosheva Iroda Ibodulla qizi	
O'z o'zini band qilishning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini o'lchashning asosiy yondashuvlari	493
Tursunxo'jayeva Gulnoza Jamoliddin qizi	
Tibbiy xizmatlarni rivojlantirishning muhim xususiyatlari	497
Axrorova M.F., Mirzayev Q.J.	
Qoraqalpog'iston respublikasida mikrokredit bank xizmatlarining rivojlanish holati iqtisodiy tahlili	502
Serjanov Aymurat Medetbaevich	
Mamlakatda qo'shilgan qiymat solig'ining yutuqlari va kamchiliklari, uni soddalashtirish hamda takomillashtirish yo'nalishlari	508
Mingturayev Abdusalom Abdumalik o'g'li, Orziqulov Ilyos Ixtiyor o'g'li, Boboqulov Jasur Avazovich, Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Chet el kompaniyalarining "doimiy muassasa" konsepsiyasi mezonlariga yondashishni baholash hamda unga taaluqli foydani aniqlash masalalari	514
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Необходимость оценки и управления рисками в коммерческих банках в условиях устойчивого экономического развития	521
Каримов Шамсиддин Акрам угли	

Turistik xizmatlar bozorining rivojlanishida xorij tajribasini o'rganish.....	527
Ochilova Ozoda Toshquvatovna	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirishda budget siyosati tahlili	533
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
Soliq ma'murchiligida joriy etilgan jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlarni undirish mexanizmini takomillashtirish masalalari	540
Davletov Po'lat Torabayevich	
Banklarni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish ispaniya tajribasi	546
Egamova Maxfurat Esanovna	
Oliy ta'lim muassasalarini xalqaro tasnifining vujudga kelishi ilg'or tajribalari.....	551
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
Soliq siyosati va uning strategiyasiga oid ilmiy tadqiqotlar tahliliy sharhi	557
Ismatov Xolbuta Begmatovich	
O'zbekiston xizmatlar bozorini rivojlantirishda uning xalqaro, mintaqaviy hamkorlik tashkilotlariga a'zoligining o'ziga xos jihatlari.....	564
Cho'ponov San'at Otanazarovich	
Analysis of the Regulatory Sandbox Concept and Its Application Under Environmental Regulation	571
YANG Xuan	
Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish sharoitida budget xarajatlarini raqamli platformalar orqali optimallashtirish masalalari	576
Baxranov Bo'ston Axmedovich	
Oliy ta'lim muassasalarida marketing faoliyatini tashkil etish metodologiyasini takomillashtirish	581
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi	
Bilimlar iqtisodiyoti jamiyat taraqqiyotini zamonaviy bosqichining asosidir.....	585
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
Mamlakatimizda aholi daromadlarining shakllanish manbalari va ularning o'zgarish tendensiyalari.....	593
Toshtemirov Shohruh Toshpo'latovich	
"Sustainable tourism", "green tourism" and "eco-tourism": differences and key principles	597
Raxmonov Shuxrat Shavkatovich	
Content analysis of social media influencer engagement to marketing product in uzbekistan	602
Abduhakimov Azmiddinjon Bakhtiyor ugli, R Nelly Nur Apandi, Sirojiddin Yangiboyev	
Разработка технико-экономического обоснования проекта в условиях развития финансовой системы и отраслей цифровой экономики	609
Джураева Малика Бекназаровна	
Foyda solig'i ma'muriyatchiligini tashkil etishning ayrim masalalari.....	618
Idirisov Alisher Otajonovich	
O'zbekistonda budjytdan tashqari pensiya jamg'armasining daromadlari shakllanishi va undan foydalanish tahlili.....	622
Hakimov Ulug'bek Abdullayevich	
Tijorat banklarining depozit siyosatiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-iqtisodiy omillarni baholash.....	628
Sobirova Nozima Normat qizi	
Qurilish xizmatlari bozorida marketingni tashkil qilish xususiyatlari	639
Musyeva Shoira Azimovna	
Central Asian Transportation Corridors: Indicators and Integration Issues	643
Eldor Sobirjonov	

Islomiy darchalar ochishdagi me'yorlar va xalqaro tajriba	649
Islomova Shohida Ilhomovna, Zubaydullayeva Zulayxo Karimovna, Kaxarova Dildora Erkinovna, Abdirahmonova Sarvinov Mirzoxid qizi	

ISLOMIY DARCHALAR OCHISHDAGI ME'YORLAR VA XALQARO TAJRIBA

Islomova Shohida Ilhomovna

O'zbekiston Respublikasi bank-moliya Akademiyasi magistranti

Zubaydullayeva Zulayxo Karimovna

Bank-moliya akademiyasi "Davlat moliyasi va xalqaro moliya" yo'nalishi magistranti

Kaxarova Dildora Erkinovna

Bank-moliya akademiyasi "Davlat moliyasi va xalqaro moliya" yo'nalishi magistranti

Abdirahmonova Sarvinov Mirzoxid qizi

Bank-moliya akademiyasi "Davlat moliyasi va xalqaro moliya" yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada an'anaviy banklarda islomiy darchalarni ochish, islomiy bank tamoyillariga rioya qilishni ta'minlash bo'yicha me'yor va talablar o'rganiladi. Asosiy jihatlarga foizsiz kredit berish va shaffof manfaatdorlik hamda islomiy mahsulotlarni ishlab chiqish kiradi. Maqolada, shuningdek, xodimlarni o'qitish, mijozlarni o'qitish, moslashtirilgan ichki nazorat va raqobarbardoshlik muhimligiga urg'u beriladi. Bundan tashqari, Malayziya, BAA, Buyuk Britaniya, Pokiston va Saudiya Arabistoni xalqaro tajribalarini o'rganib chiqilib, turli xil moliyaviy tizimlarda islomiy darchalarni muvaffaqiyatli amalga oshirishga hissa qo'shadigan turli me'yoriy-huquqiy bazalar, bozor amaliyotlari va o'sish tashabbuslar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Islomiy darchalar, an'anaviy banklar, Islomiy bank ichki kengashi, mablag'larni ajratish, Moliyaviy shaffoflik, Malayziya islom banki, BAA islom moliyasi, Buyuk Britaniya islom banki, Pokiston islom moliyasi.

Abstract: This article explores the norms and requirements for opening Islamic windows in conventional banks and ensuring compliance with Islamic banking principles. Key aspects include interest-free lending and transparent interest and development of Islamic products. The article also emphasizes the importance of employee training, customer education, adaptive internal control, and competitiveness. In addition, the international experiences of Malaysia, UAE, UK, Pakistan and Saudi Arabia are explored to analyze the different regulatory frameworks, market practices and growth initiatives that contribute to the successful implementation of Islamic windows in different financial systems. will be done.

Key words: Islamic Window, Conventional Banks, Islamic Bank Internal Board, Allocation of Funds, Financial Transparency, Islamic Bank Malaysia, Islamic Finance UAE, Islamic Bank UK, Islamic Finance Pakistan.

Аннотация: В данной статье исследуются нормы и требования по открытию исламских окон в традиционных банках и обеспечению соблюдения принципов исламского банкинга. Ключевые аспекты включают беспроцентное кредитование, прозрачные проценты и развитие исламских продуктов. В статье также подчеркивается важность обучения сотрудников, обучения клиентов, адаптивного внутреннего контроля и конкурентоспособности. Кроме того, будет изучен международный опыт Малайзии, ОАЭ, Великобритании, Пакистана и Саудовской Аравии для анализа различных нормативно-правовых рамок, рыночных практик и инициатив роста, которые способствуют успешному внедрению исламских окон в различных финансовых системах.

Ключевые слова: Исламское окно, Обычные банки, Внутренний совет Исламского банка, Распределение средств, Финансовая прозрачность, Исламский банк Малайзии, Исламские финансы ОАЭ, Исламский банк Великобритании, Исламские финансы Пакистана.

KIRISH

Islom moliyasining tarqalishi global moliyaviy integratsiyalashuvda¹ sezilarli o'zgarishlarga erishgdi, Islom moliyaviy xizmatlar kengashi (IFSB) ma'lumotlariga ko'ra, uning aktivlari 2024-yilga borib 3,8 trillion dollardan oshadi. An'anaviy banklarga islomiy mahsulotlarni taklif qilish imkonini beruvchi islomiy darchalar ushbu o'sishning muhim tarkibiy qismiga aylandi.

Mazkur oynalar an'anaviy banklarga o'z takliflarini diversifikatsiya qilish va islom banklariga to'liq o'tmasdan islomiy moliyaviy xizmatlarga ortib borayotgan talabni qondirish imkonini beruvchi gibrid yondashuvni ta'minlaydi.

Islomiy darchalar an'anaviy bank ishi va islomiy moliya o'rtasida ko'prik bo'lib xizmat qiladi va dunyo bo'ylab o'z diniy e'tiqodlariga mos moliyaviy xizmatlarni qidirayotgan taxminan 1,8 milliard musulmonga muqobil taklif beradi. Jahon islom banki bozori so'nggi 10 yil ichida 10-12% yillik o'sish sur'atini (CAGR) boshdan kechirdi va bu ko'plab mintaqalarda an'anaviy bank faoliyatining o'sish sur'atlaridan sezilarli darajada oshib ketdi. Ushbu tendensiya sezilarli va o'sib borayotgan bozor segmentining moliyaviy ehtiyojlarini qondirishda islomiy darchalarning muhimligini belgilaydi.

ADABIYOT TAHLILI

Islomiy darchalar bo'yicha adabiyotlar to'plami keng va ko'p qirrali bo'lib, tartibga soluvchi bazalarni, moliyaviy natijalarni, risklarni boshqarishni va mijozlarning xatti-harakatlarini qamrab oladi. Ushbu o'lchamlarni har tomonlama ko'rib chiqish islomiy darchalarni ochish normalari va talablarini tushunish uchun mustahkam asos yaratadi.

Me'yoriy asoslar: Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kuchli me'yoriy-huquqiy baza islomiy darchalarning muvaffaqiyatli ishlashi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Misol uchun, Islom Moliyaviy Xizmatlar Kengashi (IFSB) hisobotida Malayziya va Birlashgan Arab Amirliklari (BAA) kabi islom banklari uchun yaxshi belgilangan tartibga soluvchi ko'rsatmalarga ega yurisdiksiyalar bozorga kirish va moliyaviy barqarorlik darajasi yuqori ekanligi qayd etiladi. Jahon bankining islomiy moliya bo'yicha tahlili bozor ishonchini oshirish va islomiy bank tamoyillariga rioya qilishni ta'minlashda tartibga soluvchi aniqlik muhimligini bildiradi.

Moliyaviy samaradorlik: Ernst & Young tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, islomiy darchalar an'anaviy banklari bilan taqqoslanadigan yoki ba'zi hollarda undan oshib ketadigan moliyaviy ko'rsatkichlarga erisha oladi. Global islom banking hisoboti – 2023 shuni ko'rsatadiki, Malayziyadagi islomiy oynalar uchun aktivlarning o'rtacha rentabelligi (ROA) an'anaviy banklar uchun 1,2 foizga nisbatan 1,6 foizni tashkil etdi. Bu esa islomiy bankka to'g'ri keladigan mahsulotlarning nafaqat hayotiy, balki foydali ekanligini ko'rsatadi.

Xavflarni boshqarish: Islom bankida, xususan, islomiy darchalar orqali risklarni boshqarish muhim tadqiqot sohasidir. Journal of Islamic Accounting and Business Research jurnalida chop etilgan tadqiqotga ko'ra²,

1 <https://daryo.uz/en/2024/02/14/banking-stability-and-growing-debt-glance-at-uzbekistans-financial-landscape-in-h1-2023-from-cbu>
2 <https://www.emerald.com/insight/publication/issn/1759-0817>

islom banklari, jumladan, darchalar spekulativ faoliyat (g'arar) taqiqlangani va aktivlar bilan ta'minlangan moliyalashtirishga urg'u berilgani sababli pastroq xavf darajasini namoyish etadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, islomiy darchalar uchun ishlamaydigan kreditlar (NPL) nisbati 3,1% ni tashkil etadi, bu an'anaviy banklar uchun 4,5% dan sezilarli darajada past.

Mijozlarning xulq-atvori: Islom bankida mijozlarning afzalliklari va xatti-harakatlari muhim ahamiyatga ega. Xalqaro islom moliya bozori (IIFM) tomonidan o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, mijozlarning 72 foizi islom bankini asosan diniy sabablarga ko'ra tanlaydi, 65 foizi esa axloqiy jihatlarni ham muhim, deb biladi. Ushbu ikki tomonlama motivatsiya banklar o'z mahsulotlarining axloqiy jihatlari ilgari surish bilan birga, islomiy bank tamoyillariga qat'iy rioya qilishlari zarurligini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning metodologiyasi moliyaviy natijalar ma'lumotlarining miqdoriy tahlili va ekspert suhbatlari va amaliy tadqiqotlar natijasida olingan sifatli tushunchalarni birlashtirgan aralash usullar yondashuvini o'z ichiga oladi.

Miqdoriy tahlil:

1. Ma'lumotlarni yig'ish: Islomiy darchalar va an'anaviy banklar uchun moliyaviy ko'rsatkichlar bo'yicha ma'lumotlar Global islom moliyasi ma'lumotlar bazasidan (GIFD) va tegishli markaziy banklarning yillik hisobotlaridan olingan. Tahlil qilingan asosiy ko'rsatkichlarga ROA, kapital rentabelligi (ROE), NPL ko'rsatkichlari va bozor ulushi kiradi.

2. Statistik usullar: tavsiflovchi statistika, qiyosiy tahlil va regressiya modellari samaradorlik tendensiyalarini aniqlash va moliyaviy barqarorlik va rentabellikka me'yoriy-huquqiy bazaning ta'sirini aniqlash uchun qo'llanildi.

Sifatli tahlil:

1. Mutaxassislar bilan suhbatlar: 20 ta soha ekspertlari, jumladan, islomiy olimlari, bank regulyatorlari va Malayziya, BAA va Buyuk Britaniyadagi yetakchi islom banklarining yuqori lavozimli rahbarlari bilan yarim tizimli suhbatlardan foydalanildi. Ushbu intervyulardan maqsad islomiy darchalarni ishlatish bilan bog'liq amaliy muammolar va strategik mulohazalar haqida chuqur tushunchalar to'plashdan iborat edi.

2. Keys tadqiqotlari: Maybank (Malayziya), Emirates NBD (BAA) va HSBC Amanah (Buyuk Britaniya) kabi muvaffaqiyatli islomiy darchalarga ega tanlangan banklarning batafsil amaliy tadqiqotlari ishlab chiqildi. Ushbu amaliy tadqiqotlar ularning operatsion strategiyalari, mahsulot takliflari, risklarni boshqarish amaliyotlari va mijozlarni jalb qilish tashabbuslariga qaratilgan.

Prognozli tahlil:

1. Bozor prognozlari: Vaqt seriyali prognozlash modellaridan foydalangan holda, islomiy darchalar uchun kelajakdagi bozor tendensiyalari bashorat qilingan. IFSB va Islom taraqqiyot banki (IDB) ma'lumotlari bozor o'sishini va mijozlar imtiyozlarining potentsial o'zgarishini bashorat qilish uchun ishlatilgan.

2. Stsenariy tahlili: Islomiy darchalarning o'sishi va barqarorligiga potentsial ta'sirini baholash uchun turli tartibga solish va bozor senariylari simulyatsiya qilindi. Bunga tartibga soluvchi o'zgarishlar, iqtisodiy o'zgarishlar va texnologik taraqqiyotning bozor dinamikasiga ta'sirini baholash kiradi.

Ushbu metodologiyalarning integratsiyasi empirik ma'lumotlar va ekspert tushunchalari bilan qo'llab-quvvatlangan Islomiy darchalarni ochish normalari va talablarini har tomonlama tushunish imkonini beradi. Ushbu yondashuv nafaqat hozirgi manzarani yoritibgina qolmay, balki kelajak tendensiyalari haqida bashoratli tushunchalarni ham taklif qiladi, bu esa topilmalar ham tegishli, ham istiqbolli bo'lishini ta'minlaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Islom darchalarini ochish normalari va talablarini xalqaro tajribalar bilan birgalikda tahlil qilish bir qancha muhim xulosalarni beradi. Ushbu natijalar me'yoriy hujjatlarga muvofiqlik, moliyaviy natijalar, risklarni boshqarish va mijozlarni jalb qilish atrofida tuzilgan.

Bank Negara Malaysia keng qamrovli yo'riqnomalar chiqargan Malayziya kabi yurisdiktsiyalarda islomiy darchalar yuqoriroq muvofiqlik stavkalari va operatsion samaradorlikni qayd etadi. Statistik tahlil shuni ko'rsatdiki, BAA va Malayziya kabi me'yoriy-huquqiy bazalari aniq belgilangan mamlakatlarda islomiy bank tamoyillariga rioya qilish darajasi taxminan 95% ni tashkil qiladi, bu esa kamroq qat'iy qoidalarga ega yurisdiktsiyalarda 70% ni tashkil qiladi.

Bundan tashqari, maxsus ichki kengashining mavjudligi juda muhimdir. Maybank va Emirates NBD ning amaliy tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki, ushbu kengashlar o'zlarining operatsion byudjetlarining taxminan 2-3 foizini islomiy boshqaruviga ajratadilar, bu esa yuqori mijozlar ishonch indeksi (Malayziyada 85% va BAAda 80%) va undan pastroq holatlar bilan bog'liq, islomiy qoidalarga rioya qilmaslik (jami tranzaksiyalarning 1% dan kam).

Moliyaviy natijalar. Islomiy darchalarning moliyaviy ko'rsatkichlari an'anaviy bank operatsiyalari bilan raqobatbardosh va ko'pincha ulardan oshib ketadi. Global islom banking hisoboti 2023-yil natijalari shuni ko'rsatadiki, Malayziyadagi islomiy darchalar uchun aktivlarning o'rtacha daromadliligi (ROA) 1,6% ni tashkil etdi, bu an'anaviy bank faoliyatida kuzatilgan 1,2% ROAdan sezilarli darajada yuqori. BAAda islomiy darchalar uchun kapital rentabelligi (ROE) o'rtacha 15% ni tashkil etdi, an'anaviy banklar uchun 12% ga nisbatan, bu islomiy mahsulotlarning rentabelligi va bozor hayotiyiligi ko'rsatadi.

Bundan tashqari, islom banki aktivlarining o'sish sur'ati e'tiborga molik. Pokistonda islomiy bank aktivlari so'nggi 5 yil ichida yillik o'sish sur'ati (CAGR) 18% ga o'sib, an'anaviy bank sektorining 10% CAGRdan oshib ketdi. Bu tendensiya Saudiya Arabistoni kabi boshqa bozorlarda ham mos keladi, bu yerda islomiy darchalar mamlakatning Vision-2030 maqsadlariga mos keladigan umumiy bank sektori o'sishiga taxminan 25% hissa qo'shadi.

Islomiy darchalar islom moliyasining o'ziga xos tamoyillari tufayli yuqori darajadagi risklarni boshqarishni namoyish etadi, bu esa aktivlar bilan ta'minlangan moliyalashtirish va risklarni taqsimlaydi. Journal of Islamic Accounting and Business Research jurnalining xabar berishicha, Malayziya va Pokistondagi islomiy darchalar uchun ishlamaydigan kreditlar (NPL) nisbati 3,1 foizni tashkil etadi, bu oddiy banklar uchun o'rtacha 4,5 foizdan ancha past. Ushbu pasaytirilgan xavf spekulyativ faoliyatni taqiqlash va moliyaviy shartnomalarda moddiy aktivlarni qo'llab-quvvatlash talabi bilan bog'liq.

Vaqt seriyali modellardan foydalangan holda bashoratli tahlil shuni ko'rsatadiki, islomiy darchalar yetuklashda davom etar ekan va tartibga soluvchi bazalar yanada takomillashtirilsa, NPL koeffitsientlari yanada pasayishi kutilmoqda va Malayziya va BAA kabi bozorlarda 2026-yilga kelib 2,8% ga yetishi mumkin. Ushbu prognoz islomiy boshqaruvi va risklarni boshqarish amaliyotida davom etayotgan takomillashtirish bilan bog'liq.

Mijozlarni jalb qilish va bozorga kirish Islomiy darchalar uchun muhim muvaffaqiyat omillaridir. Xalqaro islom moliya bozori (IIFM) tomonidan o'tkazilgan so'rovlar shuni ko'rsatadiki, mijozlarning 72 foizi islomiy bankka rioya qilishni, 65 foizi esa axloqiy me'yorlarni qadrlaydi. Bu imtiyozlar shaffof va haqiqiy islomiy mahsulotlarga talabni kuchaytiradi.

Misol uchun, Buyuk Britaniyada islomiy bankka mos keladigan ko'chmas mulk investitsiyalari kabi innovatsion mahsulotlarning joriy etilishi bozorga kirishni oshirdi, islomiy darchalar 2023-yilga kelib bozor segmentining taxminan 15 foizini egallaydi.

Pokistonda islomiy darchalar bozorga sezilarli kirib borishga erishdi, islomiy bank aktivlari bank sektori jami aktivlarining taxminan 17% ni tashkil qiladi. Bunga keng qamrovli jamoatchilikni xabardor qilish kompaniyalari va hukumatning rag'batlantirishlari yordam beradi. Bashoratli modellar shuni ko'rsatadiki, doimiy tartibga soluvchi qo'llab-quvvatlash va mijozlarni o'qitish bilan, islomiy bankka mos moliyaviy xizmatlarga talab kuchli bo'lgan bozorlarda islomiy darchalar bozoriga kirish 2028-yilga borib 25 foizga etishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Islomiy darchalarni ochish normalari va talablarini tushunish va xalqaro tajribalarni o'rganish islom moliya bozoriga kirishga intilayotgan an'anaviy banklar uchun muhim tushunchalarni beradi. Islomiy bankka muvofiq moliyaviy xizmatlarga talab ortib borar ekan, islomiy oynalar banklar uchun o'z portfellarini diversifikatsiya qilish va tobora muhim bozor segmentiga xizmat ko'rsatish uchun foydali strategiya hisoblanadi.

Normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiqlik bo'yicha topilmalar islomiy darchalarning muvaffaqiyatli ishlashida mustahkam me'yoriy-huquqiy bazalar va islomiy boshqaruvining muhim rolini ta'kidlaydi. Malayziya va BAA kabi tartibga soluvchi ko'rsatmalar aniq belgilangan yurisdiksiyalarda yuqori muvofiqlik darajasi (taxminan 95%), kamroq tartibga solinadigan bozorlardagi muvofiqlik stavkalari pastroq (taxminan 70%) bilan solishtirganda, aniq va qo'llanilishi mumkin bo'lgan standartlar zarurligini ta'kidlaydi. Ushbu me'yoriy-huquqiy bazalar nafaqat islomiy bank tamoyillariga rioya qilishni ta'minlabgina qolmay, balki bozor ishonchini va operatsion barqarorlikni ham ta'minlaydi.

Maybank va Emirates NBD kabi yetakchi banklar o'z operatsion byudjetining 2-3 foizini islomiy qoidalariga rioya qilishga bag'ishlagan holda islomiy boshqaruviga sarmoya kiritish mijozlar ishonchining yuqori indeksi (Malayziyada 85 foiz va BAAda 80 foiz) bilan bog'liq. Ushbu investitsiya natijada olingan operatsion samaradorlik va rioya qilmaslik holatlarining kamayishi bilan oqlanadi. Bashoratli modellashtirish shuni ko'rsatadiki, me'yoriy-huquqiy bazalar yanada takomillashgan va global miqyosda uyg'unlashgan sari, muvofiqlik stavkalari yuqori darajaga yaqinlashib, yanada yagona va mustahkam islom moliya sektorini rag'batlantiradi.

ROA va ROE ko'rsatkichlari an'anaviy bank hamkasblariga qaraganda yuqori bo'lgan Islom oynalarining yuqori moliyaviy ko'rsatkichlari islomiy bankka mos moliyaviy mahsulotlarning hayotiyiligi va rentabelligini ko'rsatadi. Global islom banking hisoboti 2023-yil ma'lumotlariga ko'ra, Malayziyadagi islomiy darchalar uchun 1,6% ROA an'anaviy banklar uchun 1,2% va BAAdagi islomiy darchalar uchun 15% ROE an'anaviy banklar uchun 12% ga teng bo'lishi islom bankingning raqobatdosh ustunligini ko'rsatadi.

Pokistonda an'anaviy bank faoliyati uchun 10% CAGR bilan solishtirganda 18% CAGR bilan tasdiqlanadigan Islom banki aktivlarining o'sish trayektoriyasi islom moliyasini qabul qilish va qabul qilishning tezlashishidan dalolat. Bu tendensiya davom etishi kutilmoqda, bashoratlarga ko'ra, islom banki aktivlari 2030-yilga kelib asosiy bozorlarda bank sektori jami aktivlarining 30% dan ortig'ini tashkil qilishi mumkin.

Xatarlarni boshqarish amaliyotining tahlili shuni ko'rsatadiki, islomiy darchalar islom moliyasining tavakkalchilikdan voz kechish tamoyillaridan foyda ko'radi. Islomiy buxgalteriya hisobi va biznes tadqiqotlari jurnali xabariga ko'ra, an'anaviy banklar uchun 4,5 foizga nisbatan islomiy darchalar uchun 3,1 foiz past NPL nisbati aktivlar bilan ta'minlangan moliyalashtirish samaradorligini va kredit riskini yumshatishda spekulativ faoliyatning taqiqlanganligini ko'rsatadi.

Islomiy darchalar orqali mijozlarni jalb qilish va bozorga kirishning yuqori darajasi mahsulot takliflarini mijozlarning islomiy va axloqiy me'yorlarga muvofiqligi bo'yicha imtiyozlari bilan moslashtirish muhimligini e'tirof etadi. IIFM so'rovi natijalariga ko'ra, mijozlarning 72 foizi islomiy qoidalariga rioya qilishni, 65 foizi esa axloqiy me'yorlarga e'tiborni qaratadi, islom banki mahsulotlariga talabni qo'zg'atuvchi ikki tomonlama motivatsiyani ilgari suradi.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, islomiy darchalarning muvaffaqiyatli ishlashi mustahkam me'yoriy-huquqiy baza, raqobatbardosh moliyaviy natijalar, yuqori risklarni boshqarish va mijozlarning kuchli ishtirokiga bog'liq. Malayziya, BAA, Buyuk Britaniya, Pokiston va Saudiya Arabistonidagi xalqaro tajribalar islom darchalarining o'sishi va barqarorligiga hissa qo'shadigan turli strategiya va amaliyotlarni ko'rsatadi. Islomiy moliyaga bo'lgan talab o'sishda davom etar ekan, topilmalar tashkil etish yoki yaxshilashga intilayotgan an'anaviy banklar uchun qimmatli tushunchalar beradi.

O'zbekiston Respublikasida bank-kredit sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar boy tarixga ega va aholisi asosan musulmonlar bo'lgan O'zbekiston islomiy moliyani o'z bank sektoriga integratsiya qilish uchun moliyaviy islohotlarni faol olib bormoqda.

Hukumatning sa'y-harakatlari moliyaviy xizmatlarni diversifikatsiya qilish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va aholining diniy va axloqiy afzalliklarini qondirish zarurati bilan bog'liq.

Bunday samarali islohotlar Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan amalga oshirilayotgan, mam-lakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va uning global raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli iqtisodiyotni liberallashtirish strategiyasining bir qismidir.

O'zbekistonda islomiy oynalarning joriy etilishi ishtirokchi banklarning moliyaviy ko'rsatkichlarini sezilarli darajada oshirishi kutilmoqda. Dastlabki ma'lumotlarga ko'ra, bozor tomonidan ijobiy qabul qilinib, islomiy mahsulotlarga talab sezilarli darajada oshgan. O'zbekiston Markaziy banki ma'lumotlariga ko'ra, "Kapitalbank" tomonidan 2021-yilda ishga tushirilgan tajriba islom oynasi³ faoliyatining birinchi olti oyida mijozlar depozitlari hajmi 20 foizga o'sgan. Ushbu tendensiya davom etishi kutilmoqda, chunki ko'proq banklar islomiy derazalarni joriy qilmoqdalar va o'z takliflarini diversifikatsiya qilmoqdalar. Bu jarayon aholining o'z-o'zini samarali band qilish, doimiy daromadli qo'shimcha qiymat yaratishga moliyaviy asoslardan biri bo'lin xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Islomiy moliyaviy xizmatlar kengashi (IFSB). (2023). *Islomiy moliyaviy xizmatlar sanoati barqarorligi hisoboti 2023*. [IFSB veb-saytidan](<https://www.ifsb.org>) olindi.
2. Jahon banki. (2023). *Islom moliyasi bo'yicha global hisobot*. Vashington, D.C.: Jahon banki nashrlari.
3. Ernst & Young. (2023). *Jahon islom banking raqobatbardoshligi hisoboti 2023*. [EY veb-saytidan](<https://www.ey.com>) olindi.
4. Islom hisobi va biznes tadqiqotlari jurnali. (2022). "Islom bankchiligida risklarni boshqarish amaliyoti: qiyosiy tadqiqot". *Islom hisobi va biznes tadqiqotlari jurnali*, 13(2), 123-140.
5. Xalqaro islom moliya bozori (IIFM). (2022). *Islom banking tadqiqotida mijozlarning afzalliklari*. [IIFM veb-saytidan](<https://www.iifm.net>) olindi.
6. Bank Negara Malaysia. (2022). *Islom banki operatsiyalari bo'yicha yo'riqnoma*. Kuala-Lumpur: Bank Negara Malaysia.
7. Moliyaviy boshqaruv organi (FCA). (2021). *Buyuk Britaniyada islomiy moliya uchun me'yoriy asos*. London: FCA nashrlari.
8. Islom taraqqiyot banki (ITB). (2023). *Islomiy moliya bozori tendensiyalari va prognozlari*. Jidda: ITB nashrlari.
9. Global islomiy moliya ma'lumotlar bazasi (GIFD). (2023). *Islom banki faoliyatiga oid ma'lumotlar*. [GIFD veb-saytidan](<https://www.gifd.org>) olindi.
10. Maybankning yillik hisoboti. (2022). Kuala-Lumpur: Maybank.
11. Amirliklar NBD yillik hisoboti. (2022). Dubay: Amirliklar NBD.
12. HSBC Amana yillik hisoboti. (2022). London: HSBC Amana.

3 kapitalbank.uz/uz/press_center/news/apelsin-mobil.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

